

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ

Кафедра обліку і оподаткування

ОБЛІК У БАНКАХ

Методичні рекомендації до самостійної роботи
для студентів денної та заочної форми навчання
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування» ОП «Оподаткування»

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
обліку і оподаткування
Протокол № 8 від 28 квітня
2024 р.

Київ, 2024

Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів з дисципліни «Облік у банках» для студентів денної та заочної форми навчання галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» ОП «Оподаткування» / укладач О.М. Серікова. – Київ: СНУ ім. В. Даля, 2024. – 33 с.

Методичні рекомендації до самостійної роботи з дисципліни «Облік у банках» розроблені на основі навчального плану підготовки освітнього ступеня «Бакалавр» галузі знань 07 «Управління і адміністрування», спеціальності 071 «Облік і оподаткування», ОП «Оподаткування» затвердженого СНУ ім. В. Даля в 2022 році. Розглядається облік діяльності банків, який пов'язана із здійсненням банківських операцій та наданням послуг юридичним та фізичним особам з дисципліни «Облік у банках». Адресовано студентам, викладачам.

Укладачі:

І.М. Кушал, доц.,

Відповідальний за випуск:

І.М. Кушал, доц.

Рецензент:

Е.В. Чернодубова, доц.

ВСТУП

Мета дисципліни – формування у здобувачів системи знань з організації і технології здійснення банками операцій з активами та пасивами, надання банківських послуг.

Завдання дисципліни – вивчення методів відображення банківських операцій та надання банківських послуг, набуття навичок виконання різноманітних банківських операцій.

Предмет дисципліни – облік діяльності банків, який пов'язана із здійсненням банківських операцій та наданням послуг юридичним та фізичним особам.

В результаті вивчення дисципліни здобувачі повинні

знати: закони та підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють банківську діяльність; основні характерні риси сучасної банківської системи України, цілі, функції та принципи функціонування її окремих ланок; економічний зміст та механізми здійснення базових банківських операцій та надання банківських послуг; стан, проблеми та перспективи розвитку банківської системи України;

вміти: приймати самостійні рішення у сфері організації основних напрямків банківської діяльності, вживати необхідні заходи в ситуації, що склалася; працювати з фінансовими звітами банку; здійснювати аналіз та оцінку діяльності банку; визначати розмір наявних банківських ресурсів та потребу в них; оцінювати кредитоспроможність позичальників банківської установи; оформляти банківські документи; давати оцінку та аналізувати стан ліквідності та платоспроможності банку.

Вивчення дисципліни «Облік у банках» здійснюється у формі лекцій, практичних та семінарських занять. Важливу роль при цьому відіграє самостійна робота студентів. На лекціях викладається основний зміст дисципліни, значна увага приділяється найбільш складним темам, які недостатньо розкриті в навчально-методичній літературі. Семінарські заняття призначені для закріплення здобувачами лекційного матеріалу, практичні заняття забезпечують набуття навичок з організації здійснення банківських операцій.

У процесі вивчення дисципліни здобувачі за матеріалами наукових, навчальних та періодичних видань, власних наукових розробок можуть аналізувати та висвітлювати у формі реферату, аналітичного звіту, виступу на семінарському занятті самостійно обрані окремі актуальні питання діяльності банків. Вивчення теоретичного матеріалу з дисципліни доцільно поєднувати з перевіркою знань на основі контрольних питань та із самостійним виконанням практичних завдань.

ТЕМА 1. ВИДИ БАНКІВ І ПОРЯДОК ЇХ СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

Під час вивчення матеріалів теми здобувачам слід зосередитись на вивченні банківської системи країни, зокрема сутності, функцій та класифікації комерційних банків. Важливим є розгляд теоретичних основ формування банківських об'єднань, процесів реструктуризації та реорганізації банків. Необхідно також звернути увагу на процедуру реєстрації банку чи банківського об'єднання в нашій державі, на особливості реєстрації банків з іноземним капіталом, філій та представництв діючих вітчизняних банків в Україні та за її межами та ознайомитися з особливостями реєстрації установ іноземних банків в Україні.

Питання, що вивчаються здобувачами самостійно:

1. Види банківських об'єднань та мета їх створення.
2. Способи, що використовуються для реорганізації банків.
3. Процедура реєстрації банку чи банківського об'єднання.
4. Особливості реєстрації банків з іноземним капіталом та представництв вітчизняних банків за межами України.
5. Особливості реєстрації установ іноземних банків в Україні.

Практичні завдання:

Завдання 1.

До територіального управління НБУ (ТУ НБУ) надійшов повний пакет документів для реєстрації банку «Пріус». Оперуючи нормами діючого законодавства України, дати відповіді на такі питання:

1. Які документи мали бути подані до ТУ НБУ для реєстрації банку?
2. Які дії ТУ НБУ після отримання документів від засновників?
3. Хто приймає остаточне рішення про можливість реєстрації банку?
4. З якого моменту банк вважається створеним?
5. Яка сума коштів повинна бути накопичена на рахунку майбутнього банку до моменту його реєстрації?

Завдання 2.

До ТУ НБУ надійшов пакет документів для реєстрації місцевого кооперативного банку. Як свідчать дані установчого договору, кількість учасників банку становить 60 осіб, з яких 5 осіб – благодійні фонди (участь у статутному капіталі – 4,5%). Засновниками банку на накопичувальному рахунку в ТУ НБУ сформовано суму коштів у розмірі 125 млн. грн.

1. Пояснити, чи вправі ТУ НБУ підтримати відповідне клопотання засновників про державну реєстрацію банку?
2. Які категорії суб'єктів не можуть бути засновниками банку?
3. За рахунок яких коштів може відбутися формування статутного капіталу банків України?

Тестові завдання:

1. Комісійні доходи банку включають:
  - а) результати переоцінки валютних рахунків;
  - б) доходи від торгівлі готівковою іноземною валютою;
  - в) доходи від розрахунково-касового обслуговування;
  - г) переоцінку основних засобів банку.
2. Різниця між акцією та облигацією полягає у тому, що облигація:
  - а) може бути продана тільки один раз;
  - б) є свідомством боргу емітента;
  - в) приносить власнику дохід;
  - г) не пов'язана з ризиком банкрутства.

3. Власний капітал банку виконує наступні функції:
  - а) перерозподільну, контрольну;
  - б) захисну, оперативну, регулюючу;
  - в) захисну, стабілізаційну, кредитну;
  - г) оперативну, перерозподільну.

4. Комерційним банкам в Україні заборонено займатися:
  - а) акумуляцією тимчасових вільних коштів суб'єктів господарювання;
  - б) страхуванням ;
  - в) консультуванням з питань банківської діяльності;
  - г) наданням інформаційних послуг.

5. Банк набуває статусу банку з іноземним капіталом за умови, коли частка статутного капіталу банку, що належить іноземному інвесторові, становить не менше:
  - а) 10%;
  - б) 20%;
  - в) 50%;
  - г) 75%.

6. Учасниками банку не можуть бути:
  - а) фізичні особи;
  - б) юридичні особи, в яких банк має істотну участь;
  - в) нерезиденти;
  - г) держава в особі Кабінету Міністрів України або уповноважених ним органів.

ТЕМА 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Вивчення даної теми студентам необхідно розпочати з ознайомленням із принципами формування та відповідними їм видами організаційної структури банків. Важливою складовою роботи студентів є також з'ясування основних функцій та повноважень окремих органів управління банком з різною формою власності та організаційно-правовою формою діяльності, розгляд специфіки вищого органу управління банків з державною і недержавною формою власності. Крім цього, розглядається економічний зміст окремих банківських операцій, порядок їх відображення у балансі банку. Розглядаючи дану тему, також необхідно ознайомитися з процедурою ліцензування банківської діяльності в Україні.

Питання, що вивчаються здобувачами самостійно:

1. Структура управління банком.
2. Функції та повноваження окремих органів управління банків з різною формою власності.
3. Структура функціональних підрозділів та служб банку.
4. Економічний зміст основних активних та пасивних банківських операцій.
5. Особливості комісійно-посередницьких операцій банку.
6. Відмінність між банківською ліцензією і письмовим дозволом, сфера їх застосування.

Практичні завдання:

Завдання 1.

Побудувати схему організаційно-управлінської структури банку за умови, що організаційно-правова форма господарювання банку – публічне акціонерне товариство. Банк має 10 філій та 40 відділень на території України, спеціалізується на кредитуванні суб'єктів малого та середнього бізнесу, чисельність внутрішніх підрозділів визначається на власний розсуд.

1. Визначити та обґрунтувати фактори, що впливають на вибір та побудову відповідної організаційно-управлінської структури банку.
2. Визначити особливості структури органів управління банками у порівнянні з іншими суб'єктами господарювання.

Завдання 2.

Діяльність банку станом на 01.04.20XX характеризується такими показниками: строкові вклади фізичних осіб – 2 734 млн. грн.; розміщені банком міжбанківські кредити (депозити) – 1 739 млн. грн.; кошти суб'єктів господарювання (депозити) – 3 536 млн. грн.; довгострокові кредити фізичним особам – 3 501 млн. грн.; кошти від НБУ (кредит «овернайт») – 370 млн. грн.; статутний фонд – 920 млн. грн.; емісійні різниці (від розміщення акцій) – 55 млн. грн.; вкладення в дочірні компанії – 1 341 млн. грн.; резервний фонд – 235 млн. грн.; кредити, надані юридичним особам, – 2 300 млн. грн.; кошти фізичних осіб на поточних (карткових) рахунках – 1 650 млн. грн.; випущені банком облігації – 1 600 млн. грн.; придбані банком ОВДП – 935 млн. грн.; споживчі кредити банку – 1 684 млн. грн.; фонд капітального розвитку – 400 млн. грн.

Необхідно згрупувати показники діяльності банку за напрямками здійснення (основними розділами балансу банку): капітал, зобов'язання та активи.

Тестові завдання:

1. Розрахункові операції комерційного банку пов'язані з:
  - а) прийманням та видачею готівкових грошових коштів;
  - б) інвестуванням коштів у цінні папери;
  - в) розрахунками техніко-економічних обґрунтувань кредитних проектів;
  - г) зарахуванням та списанням коштів з рахунків клієнтів.

2. Органом контролю діяльності банку є:
  - а) Спостережна рада;
  - б) Ревізійна комісія;
  - в) Загальні збори учасників;
  - г) Правління банку.

3. Яке з наведених тверджень є неправильним:
  - а) фактичні резерви комерційного банку дорівнюють сумі надлишкових та обов'язкових резервів;
  - б) власний капітал дорівнює різниці між сумами активів і зобов'язань;
  - в) банківські активи плюс власний капітал дорівнюють зобов'язанням;
  - г) комерційний банк може надавати позики обсягом, що дорівнює величині надлишкових резервів.

4. Ліквідність банківських активів означає:
  - а) спроможність банку розпоряджатися своїми активами;
  - б) можливість реалізації активів з метою перетворення їх на грошові кошти;
  - в) збалансованість окремих статей активу балансу банку;
  - г) збалансованість статей активу та пасиву балансу банку за строками.

5. Операції, що пов'язані з наданням комерційним банком в оренду позаоборотних активів на довгостроковий період, мають назву:
- а) інвестиційні;
  - б) лізингові;
  - в) факторингові;
  - г) орендні.
6. Яким є статус банківської асоціації:
- а) комерційна організація;
  - б) державна корпорація;
  - в) некомерційна організація;
  - г) інвестиційний фонд.

ТЕМА 3. ОПЕРАЦІЇ З ФОРМУВАННЯ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

ТЕМА 3. 1. ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ З ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Під час вивчення теми здобувачам варто засвоїти сутність, класифікацію та джерела формування банківських ресурсів. Особливу увагу необхідно звернути та створення власних, залучених та запозичених ресурсів, зокрема на методику розрахунку власного капіталу в Україні, а також на критерії та стандарти визначення банківського капіталу.

Питання, що вивчаються здобувачами самостійно:

1. Класифікація та зміст основних видів власного капіталу банку.
2. Призначення і функції власного капіталу.
3. Порядок формування, збільшення та зменшення розміру статутного капіталу банку.
4. Особливості формування резервного фонду банку.
5. Сутність спеціальних фондів, резервів та нерозподіленого прибутку як складові власного капіталу банку.
6. Сутність та призначення регулятивного капіталу.

Практичні завдання:

Завдання 1.

Загальними зборами акціонерів ПАТ «Гарант-Банк» прийнято рішення про випуск простих акцій для поповнення статутного капіталу. За результатами поточного року банк має збитки у розмірі 1,5 млн. грн.

Чи має право банк оголосити підписку на акції?

1. Описати процедуру розміщення акцій банком, яка проводиться через андерайтера АТ «БанкКредит».

Завдання 2.

Загальними зборами акціонерів банку АТ «Банк Південний» прийнято рішення про випуск привілейованих акцій на суму 1,25 млн. грн. для поповнення статутного капіталу. Сформований статутний капітал банку – 125 млн. грн., із яких 15,2 млн. грн. отримані за рахунок розміщення привілейованих акцій.

1. Чи має право банк оголосити підписку на акції?
2. Описати процедуру розміщення акцій банком.
3. Що є джерелом сплати дивідендів за привілейованими акціями банку?

Тестові завдання:

1. За джерелами утворення банківські ресурси поділяються на:
  - а) власні, залучені, позичені ресурси;
  - б) первинна емісія банку, депозитні ресурси;
  - в) залучені та позичені ресурси.

2. Власний капітал це:
  - а) грошові кошти юридичних і фізичних осіб, залучені банком на вклади;
  - б) грошові кошти, внесені акціонерами та засновниками до статутного капіталу, а також утворені в процесі подальшої діяльності банку за рахунок відрахування від прибутку;
  - в) сукупність грошових коштів і виражених у грошовій формі матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і можуть бути використані ними для здійснення активних операцій та надання послуг.

3. Джерела утворення власного капіталу поділяються на:
  - а) державні, внутрішні;
  - б) приватні, зовнішні;
  - в) внутрішні, зовнішні.

4. Функції власного капіталу:
  - а) захисна, оперативна, регулююча;
  - б) розподільча, захисна, стимулююча;
  - в) оперативна, регулююча, емісійна.

5. Залежно від способу розрахунку власного капіталу виокремлюють:
  - а) резервний капітал та інші спеціальні фонди і резерви;
  - б) статутний капітал, регулятивний власний капітал;
  - в) балансовий та регулятивний власний капітал.

6. Нерозподілений прибуток – це:
  - а) чистий прибуток, що залишений банком для інвестиційних цілей після сплати дивідендів;
  - б) підтверджений прибуток, що залишається в розпорядженні банку після сплати податків та всіх відрахувань, зокрема дивідендів;
  - в) різниця між доходами та витратами банку на звітну дату, що враховується як елемент власного капіталу комерційного банку до останнього робочого дня року, є ресурсом внутрішнього походження.

ТЕМА 3.2 ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ

Вивчаючи дану тему, здобувачі повинні ознайомитися з основами здійснення операцій щодо залучення коштів за допомогою різних видів вкладень, основними з яких є строкові вклади, депозити до запитання та ощадні вклади. Варто звернути увагу на створення та функціонування в Україні фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Питання, що вивчаються здобувачами самостійно:

1. Відмінність понять «депозит» та «депозитні операції банків».
2. Методика здійснення строкових вкладних операцій банків і вкладних операцій до запитання.
3. Сутність депозитних і ощадних сертифікатів.
4. Сутність ощадних вкладів населення.

Практичні завдання:

Завдання 1.

Фірма виявила бажання розмістити в банку кошти на умовах строкового депозиту. На умовах укладеної з банком депозитної угоди кошти в сумі 55 тис. грн. 21.04.20XX з поточного рахунку в цьому ж банку за розпорядженням фірми були перераховані на відповідний депозитний рахунок терміном до 22.06.20XX під 18,75% річних.

Банк зобов'язався нараховувати прості відсотки за методом визначення тривалості відповідних періодів «факт/365», а також по закінченні строку депозиту (22.06.20XX) автоматично перерахувати суму депозиту та нарахованого за ним доходу на поточний рахунок вкладника.

Необхідно визначити:

- суму доходу фірми-вкладника за вказаними умовами депозитної угоди;
- загальний обсяг грошових коштів, що будуть зараховані на поточний рахунок фірми;
- види первинних документів, на підставі яких будуть виконуватися відповідні дії банку із перерахування коштів на зазначені рахунки при відкритті та закритті депозиту.

Завдання 2.

Клієнт банку уклав з банком депозитну угоду про вклад на суму 5 000 грн. строком на 5 місяців під 25% річних з капіталізацією. Капіталізація відбувається кожні 25 днів

перебування коштів на рахунку вкладника. Необхідно визначити суму відсотків, що отримає вкладник по закінченні строку депозитної угоди.

Завдання 3.

Номінальна вартість дисконтного депозитного сертифіката становить 6 300 грн. Строк обігу даного сертифіката – 250 днів.

Необхідно визначити ціну розміщення (суму вкладу) та розмір доходу власника даного дисконтного депозитного сертифіката, враховуючи що середньоринкова (альтернативна) дохідність подібних депозитів – 18% річних.

Тестові завдання:

1. Підприємство купує у банку іменний депозитний сертифікат для того, щоб:
  - а) отримати право на участь в управлінні банком;
  - б) у будь-який час отримати вкладені кошти разом з нарахованими відсотками;
  - в) через встановлений термін отримати вкладені кошти разом з нарахованими відсотками;
  - г) використати його як засіб розрахунку.

2. Залучені банком ресурси прийнято поділяти на:
  - а) вклади та депозити;
  - б) депозитні, ощадні та поточні рахунки;
  - в) депозити до запитання та строкові депозити;
  - г) поточні, розрахункові та бюджетні рахунки.

3. Обов'язкові резерви комерційних банків визначаються у залежності від:
  - а) ступеня кредитного ризику;
  - б) розміру сукупних зобов'язань комерційного банку;
  - в) обсягу залучених депозитів банку;
  - г) розміру власного капіталу банку.

4. Датою відкриття поточного рахунку вважається дата:
  - а) звернення клієнта до банку;
  - б) дата, зазначена у заяві про відкриття рахунку у графі «Відмітки банку»;
  - в) дата формування номеру рахунку в операційній системі банку;
  - г) дата повідомлення до податкової інспекції.

5. При незмінному обсязі строкових депозитів терміном до 31 дня поточна ліквідність банку буде збільшуватися, якщо:
  - а) зменшиться сума готівкових коштів у касі банку;
  - б) банк залучить кредит «овернайт»;
  - в) збільшиться сума коштів на кореспондентському рахунку;
  - г) покращиться якість кредитного портфеля.

6. Клієнт – фізична особа, що має у банку строковий депозит:
  - а) може одержати свої кошти у будь-який момент без попередження;
  - б) не може одержати кошти з депозиту до обумовленого терміну;
  - в) може одержати кошти тільки за умов попередження заздалегідь;
  - г) може одержати кошти згідно з умовами договору банківського вкладу.

ТЕМА 3.3 ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ ІЗ ЗАПОДИЧЕННЯ КОШТІВ

Під час вивчення даної теми здобувачами варто засвоїти механізм запозичення банками тимчасово вільних грошових коштів на грошовому ринку через розгляд основних

структурних елементів формування запозичених ресурсів: міжбанківського кредиту, кредитів, наданих від НБУ, операцій банку з цінними паперами (облігаціями).

Питання, що вивчаються здобувачів самостійно:

1. Методика запозичення коштів за допомогою емісії облігацій.
2. Особливості функціонування ринку міжбанківських кредитів.
3. Порядок проведення операцій щодо позичення банками коштів
4. на відкритому ринку.
5. Порядок отримання банками кредитів НБУ через механізм рефінансування.
6. Порядок підтримки НБУ банків через надання стабілізаційного кредиту.

Практичні завдання:

Завдання 1.

Банки звернулися до НБУ щодо участі в процентному тендері на придбання фінансових ресурсів строком на 14 днів з такими заявками:

- 1-й банк – 750 млн. грн. під 22,5% річних;
- 2-й банк – 450 млн. грн. під 21,8% річних;
- 3-й банк – 400 млн. грн. під 21,0% річних;
- 4-й банк – 830 млн. грн. під 21,0% річних;
- 5-й банк – 550 млн. грн. під 21,8% річних.

Загальний обсяг торгів, оголошений НБУ, має складати 1 200 млн. грн. Необхідно визначити:

- заявки яких банків і в якому обсязі будуть задоволені;
- який загальний обсяг відсоткових витрат понесуть банки за фактичними обсягами рефінансування.

Завдання 2.

За даними НБУ (наприклад, рубрика «Банківський нагляд/фінансова звітність банків» з офіційного сайту НБУ чи матеріали періодичного видання «Вісник НБУ») провести аналіз даних за останні 3-5 років та зробити висновок про функціонування міжбанківського кредитного ринку за такими напрямками:

- основні фактори впливу на загальний стан міжбанківського кредитування;
- характеристика відсоткових ставок за міжбанківськими кредитами;
- тенденція в динаміці (рівень відсоткових ставок – обсяги кредитування);
- стан та особливості ринку міжбанківського кредитування в Україні.

Тестові завдання:

1. Кредит, що надається комерційному банку Національним банком України під заставу державних цінних паперів, має назву:
  - а) онкольного кредиту;
  - б) ломбардного кредиту;
  - в) вексельного кредиту;
  - г) контокорентного кредиту.
2. Комерційні банки в Україні проводять міжбанківські розрахунки у національній валюті через:
  - а) клірингові центри;
  - б) кореспондентські рахунки у регіональних розрахункових палатах НБУ;
  - в) кореспондентські рахунки, відкриті в інших комерційних банках;
  - г) розрахункові банки.
3. Одним з методів управління кредитним ризиком комерційного банку є:
  - а) зменшення портфелю активів;

- б) диверсифікація кредитного портфелю;
  - в) мінімізація кредитного портфелю;
  - г) збільшення розміру власного капіталу.
4. До складу процентних доходів банку належать наступні доходи від операцій з цінними паперами:
- а) доходи від зберігання цінних паперів;
  - б) дисконт;
  - в) торговельна маржа;
  - г) доходи від інкасування векселів.
5. Недепозитні джерела залучення банківських ресурсів це:
- а) вклади населення;
  - б) міжбанківські кредити та кредити, отримані від НБУ;
  - в) кошти на поточних рахунках клієнтів;
  - г) емісійний дохід комерційного банку.
6. Синдикування дозволяє позичальникам одержати:
- а) відносно дешевий кредит;
  - б) кредит на довгий термін;
  - в) кредит у великій сумі;
  - г) бланковий кредит.

ТЕМА 4. ОПЕРАЦІЇ З ГОТІВКОЮ

Під час вивчення даної теми здобувачі повинні засвоїти суть і принципи організації готівкових грошових розрахунків. Увагу варто зосередити на касовій діяльності банку, зокрема на порядок приймання і видачі готівки з каси, оформлення відповідних касових операцій та визначення касових оборотів банків і емісійного результату. Цікавим буде дослідження особливостей регулювання обігу готівки в Україні.

Питання, що вивчаються здобувачами самостійно:

1. Специфіка обороту готівки та місце банків у його забезпеченні.
2. Сутність і роль касових операцій банку.
3. Порядок організації роботи касового підрозділу банку.
4. Правила приймання та видачі готівки банками.
5. Порядок здійснення інкасації готівки клієнтами банків.
6. Порядок визначення емісійного результату.

Практичні завдання:

Завдання 1.

Касир ТОВ «Схід» приніс до АКБ «Академічний» виручку від реалізації продукції в сумі 53 тис. грн. ТОВ «Схід» має поточний рахунок у даному банку.

Необхідно визначити:

- які підрозділи банку задіяні у проведенні операції, пов'язаної із прийняттям готівкових коштів від клієнтів;
- на підставі якого документа банк прийме від підприємства готівкові кошти;
- в який термін дані кошти повинні надійти на поточний рахунок ТОВ «Схід».

Завдання 2.

За даними таблиці, в якій наведені дані для розрахунку собівартості касового обслуговування, визначити ціну наданої касової послуги, виходячи з рівня цільової рентабельності 25%.

Підрозділи (каси)	Відділення 1		Відділення 1		Відділення 1		Відділення 1	
	Обсяг операцій, грн.	Кількість працівників , чол.	Обсяг операцій, грн.	Кількість працівників , чол.	Обсяг операцій, грн.	Кількість працівників , чол.	Обсяг операцій, грн.	Кількість працівників , чол.
Прибукова	1 122	1	1 980	4	550	1	3 652	6
Перерахунку	0	0	1 320	3	0	0	1 320	3
Видаткова	3 300	2	5 500	5	1 540	1	1 034	8

Витрати на роботу з касовими документами інших працівників відділень (крім касирів) у даному разі склали: підготовка видачі грошових коштів за чеком – 670 грн.; проведення прибуткових касових ордерів і заяв на внесення готівки – 400 грн.; звірка денної та вечірньої каси – 300 грн.

Тестові завдання:

1. Оберіть визначення готівки:
  - а) готівкова валюта України і готівкова іноземна валюта у вигляді банкнот і монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної держави, банкноти та монети, вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу (крім монет, що належать до банківських металів), і дорожні чеки;
  - б) грошові знаки (банкноти, монети);
  - в) сума випущених в обіг паперових і монетних грошей;
  - г) частина залишку коштів загального фонду відповідного бюджету, яка формується на початок планового бюджетного періоду з метою покриття тимчасових касових розривів.

2. Касові операції є:
  - а) посередницькими банківськими операціям;
  - б) комісійно-посередницькими банківськими операціями;
  - в) комісійними банківськими операціями;
  - г) активно-пасивними банківськими операціями.

3. Готівка та інші цінності банку мають зберігатися у:
  - а) сейфах;
  - б) касах;
  - в) власних сховищах цінностей;
  - г) спеціально обладнаних касах;

4. Приймання готівки в національній валюті від клієнтів здійснюється через каси банків за такими прибутковими касовими документами:
  - а) заява на переказ готівки,
  - б) документами установленими відповідною платіжною системою, рахунками про сплату платежів;
  - в) прибутковим касовим ордером і заявою на переказ готівки;
  - г) лише заявою на переказ готівки;
  - д) заявою на переказ готівки, рахунками на сплату платежів, прибутковим касовим ордером, документами установленими відповідною платіжною системою.

5. Для проведення касового обслуговування банком клієнтів та оброблення готівки функціонує:
- а) вечірня каса;
  - б) операційна каса;
  - в) прибуткова каса;
  - г) видаткова каса.
6. Якщо клієнти здають готівку після закінчення робочого дня її приймають:
- а) каси перерахунку;
  - б) розмінні каси;
  - в) вечірні каси;
  - г) операційні каси.

ТЕМА 5. ОПЕРАЦІЇ З ПЛАТИКВОЮ КАРТКОЮ

Розгляд теми необхідно починати з вивчення поняття та класифікації банківських платіжних карток, механізму здійснення операцій банку із застосуванням платіжних карток. Здобувачам варто також розглянути технологію безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток, механізм здійснення розрахунків при купівлі товару з використанням платіжних карток, порядок операцій еквайрінгу та розрахунків платіжними картками за кліринговою схемою міжбанківських розрахунків. Особливої уваги потребує визначення особливостей впровадження Національної платіжної системи масових електронних платежів.

Питання, що вивчаються студентами самостійно:

1. Особливості використання певних видів банківських платіжних карток.
2. Порядок зарахування (поповнення) коштів на картрахунки фізичних та юридичних осіб.
3. Перелік операцій, що здійснюються за допомогою корпоративних карток їх держателі.
4. Види операцій, які виконуються за допомогою платіжних карток НСМЕП.

Практичні завдання:

Завдання 1.

Фізична особа звернулася до банку з бажанням відкрити поточний картковий рахунок з отриманням банківської платіжної картки міжнародної платіжної системи. Згідно з наданими щомісячно потенційний клієнт банку планує надходження коштів на рахунок в обсязі 5 тис. грн.

Необхідно визначити:

- який порядок відкриття поточного карткового рахунку банками України;
- за яких умов і в якому обсязі банк може встановити для власника платіжної картки «овердрафт» за поточним картковим рахунком.

Завдання 2.

Визначити обсяг місячного доходу банку від обслуговування банківських платіжних кредитних карток своїх клієнтів за такими даними:

- кількість карток – 426 шт.;
- середній обсяг кредитних ресурсів, використаних одним клієнтом протягом місяця, – 1,25 тис. грн.;
- відсоткова ставка за картковим кредитом – 36% річних;
- ставка комісії за зняття готівки з карткового рахунку – 3,5%;
- середній обсяг знятих коштів з рахунку одним клієнтом – 230 грн.

Тестові завдання:

1. Платіжна картка, як спеціальний платіжний засіб, використовується для:
  - а) ініціювання готівкового переказу;
  - б) отримання готівки в касах банків, банкоматах, в торговців;
  - в) здійснення операцій передбачених договором між торговцем і клієнтом;
  - г) не має правильної відповіді.
2. Процедура отримання дозволу на проведення операції із застосуванням платіжної картки:
  - а) авторизація;
  - б) ідентифікація;
  - в) персоналізація;
  - г) персоніфікація.
3. Спосіб нанесення інформації на ембосовані платіжні картки:
  - а) витискання даних;

- б) випалювання даних;
  - в) друкування даних;
  - г) вирізання даних.
4. Залежно від умов, за якими здійснюються розрахунки за операціями з використанням платіжних карток, виділяють такі картки:
- а) голд і платинум;
  - б) стандартні і бізнес-картки;
  - в) дебетові і кредитові;
  - г) корпоративні та індивідуальні.
5. Банки, що здійснюють безпосереднє обслуговування рахунків торговців:
- а) банки-емітенти;
  - б) банки-провайдери;
  - в) банки-еквасри;
  - г) банки-торговці.
6. Операції, що не відносяться до нефінансових операцій з платіжними картками:
- а) установлення терміну дії платіжної картки;
  - б) установлення лімітів платіжної картки;
  - в) блокування операцій по картці, внесенням її в СТОП-лист;
  - г) не має правильної відповіді.

ТЕМА 6. КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ

Вивчаючи дану тему, здобувачам слід звернути увагу на сутність кредиту, кредитних відносин та особливості їх організації в Україні. Засвоєння матеріалу також передбачає розгляд критеріїв класифікації кредитних операцій та кредитів комерційних банків. Крім цього, необхідно розглянути порядок кредитного процесу у банківських установах, причини виникнення кредитного ризику, методи управління ним та механізм організації повернення кредиту. Варто також дослідити роль та значення рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду в кредитній політиці комерційних банків України.

Питання, що вивчаються здобувачами самостійно:

1. Умови і принципи банківського кредитування.
2. Перелік показників, які покладено в основу оцінки кредитоспроможності позичальника.
3. Поняття індивідуального та портфельного кредитних ризиків та методи їх зниження.
4. Фактори, що впливають на ціну банківського кредиту.
5. Поняття проблемних кредитів.

Практичні завдання:

Завдання 1.

Банк за станом на 01.09.20XX має такі вимоги щодо заборгованості за кредитами чотирьох позичальників:

Показники	Показники			
	№ 1	№ 2	№ 3	№ 4
Розмір кредиту, тис. грн.	120	140	180	500
Термін кредитування, днів	205	25	130	182
Річна ставка простого процента, %	40	35	30	38

Визначити загальну суму процентів за всіма позичальниками.

Завдання 2.

Позичальник отримав у банку кредит на суму 15 тис. грн. під 32% річних строком на 5 місяців, зобов'язавшись сплачувати по закінченні кожного місяця користування позиковими коштами не менше 3 тис. грн. від розміру тіла кредиту, а також плюс суму відсотків, розрахованих на фактичну (залишкову) суму заборгованості, та суму плати за обслуговування банком кредиту в розмірі 300 грн.

Використовуючи «метод 30/360», визначити яку загальну суму доходу отримав банк, якщо позичальник щомісячно сплачував 5 тис. грн. всіх необхідних за даним кредитом платежів (в останньому періоді суму до сплати відкоригувати).

Тестові завдання:

1. В якому документі обумовлюються умови кредитної операції?
  - а) в гарантійному листі;
  - б) в договорі застави;
  - в) в анкеті позичальника;
  - г) в кредитній угоді.

2. Котрий із принципів не відноситься до банківського кредитування?
  - а) поверненість;
  - б) безоплатність;
  - в) цільовий характер;
  - г) строковість.

3. Яким терміном характеризують заставу майна, за умовами якої майно, що складає предмет застави, передається заставодавцем у володіння заставодержателя. Позичальник може продовжувати користуватися предметом застави, якщо це передбачено угодою між банком і клієнтом; предмет застави може бути залишено під замком та печаткою заставодержателя у заставодавця до закінчення строку кредитування:
  - а) іпотека;
  - б) застава;
  - в) заклад;
  - г) першокласне забезпечення.

4. Здатність позичальника в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями:
  - а) фінансова стійкість;
  - б) платоспроможність;
  - в) пунктуальність;
  - г) кредитоспроможність.

5. Що таке кредитний ризик?
  - а) ризик втрати позичальником платоспроможності;
  - б) ризик неповернення позики;
  - в) ризик неповернення позики та відсотків за користування нею;
  - г) ризик непокриття можливих збитків від неповернених позик.

6. Встановлення певних параметрів позики (сума, термін, ставка відсотку, цільове призначення тощо, це:
  - а) лімітування;
  - б) структуризація;
  - в) пролонгація;

- г) нормування.

ТЕМА 7. ОПЕРАЦІЇ З ВЕКСЕЛЯМИ

При вивченні даної теми здобувачі повинні ознайомитися з характеристикою векселів, їх класифікацією та організацією вексельного обігу в Україні. Основну увагу варто звернути на операції банку у сфері вексельного обігу. Зокрема необхідно розглянути кредитні операції банків з вексями: урахування векселів, переврахування і перезастава та кредитування під заставу векселів.

Питання, що вивчаються здобувачами самостійно:

1. Закономірності та порядок вексельного обігу.
2. Роль та місце банків у вексельному обігу.
3. Порядок оцінювання банком надійності векселів при здійсненні кредитних та гарантійних операцій з вексями.
4. Джерела доходів банку від операцій з вексями.
5. Методика розрахунку сум, які підлягають утриманню на користь банку.

Практичні завдання:

Завдання 1.

Шістдесятиденний вексель вартістю 30 тис. грн. проданий з 15%-вою ставкою дисконту.

Визначити величину дисконту, ціну, сплачену за вексель, та фактичну процентну ставку при дисконтуванні.

Завдання 2.

Вексель обліковується в банку за півроку до строку його погашення. Місячний рівень інфляції – 1,5%. Реальна доходність операції обліку 15,5% річних.

Необхідно визначити:

- процентну ставку за кредитом, що враховує інфляцію;
- доходність операції для банку.

Тестові завдання:

1. Банківські операції з цінними паперами поділяють на такі групи:
  - а) емісійні, клієнтські, кредитні;
  - б) інвестиційні, довірчі, емісійні;
  - в) арбітражні та комісійні;
  - г) емісійні, інвестиційні, комісійно-посередницькі.
2. Проведення банком яких операцій пов'язано зі здійсненням угод з купівлі-продажу цінних паперів від власного імені та за власний рахунок:
  - а) депозитарних;
  - б) брокерських;
  - в) дилерських;
  - г) інвестиційних.
3. Торговельні операції банку з цінними паперами – це операції, в яких банк виступає:
  - а) дилером і андеррайтером;
  - б) дилером і реєстратором;
  - в) брокером і зберігачем;
  - г) дилером і брокером.
4. Переказний вексель відрізняється від простого тим, що:

- а) на ньому проставлений «аваль»;
  - б) він потребує доміциляції;
  - в) він має додатковий аркуш – алонж;
  - г) він не буде сплачений без акцепту боржника.
5. Сек'юритизація – це:
- а) рефінансування заборгованості;
  - б) випуск довгострокових зобов'язань, забезпечених активами;
  - в) випуск довгострокових зобов'язань у вигляді іпотечних облігацій;
  - г) продаж безнадійних активів.
6. Торговельні операції з вексями це:
- а) дисконтування векселів;
  - б) авалування векселів;
  - в) купівля-продаж векселів;
  - г) доміциляція векселів.

ТЕМА 8. ОПЕРАЦІЇ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

Під час вивчення даної теми здобувачі повинні надати характеристику цінним паперам та розглянути класифікацію банківських операцій з цінними паперами. Варто звернути увагу на механізм здійснення емісійних операцій банків з цінними паперами, а також використання акцій, облігацій та депозитних сертифікатів як інструментів емісійних операцій. Крім цього, потрібно дослідити принципи проведення, оцінки інвестиційних операцій з цінними паперами та проаналізувати ризики, пов'язані з такими операціями і засоби захисту від них.

Питання, що вивчаються студентами самостійно:

1. Особливості регулювання діяльності банку з боку НБУ та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.
2. Основні етапи емісійної діяльності банків.
3. Основні етапи процесу інвестування в цінні папери.
4. Порядок придбання банками цінних паперів.
5. Особливості використання цінних паперів як предмета застави.
6. Сутність професійної діяльності банків на фондовому ринку.

Практичні завдання:

Завдання 2.

Банк придбав акції по 100 грн. кожна, прогнозований дивіденд наступного року складе 5 грн. на акцію. Очікується, що в наступні роки цей дивіденд буде зростати з темпом 5%.

Необхідно визначити:

- норму прибутку, що врахована при прийнятті рішення про купівлю акцій;
- чи обмежується діяльність банків щодо участі у статутних фондах;
- які види доходів може отримати банк при інвестуванні коштів в акції.

Завдання 4.

Банк має намір інвестувати кошти в акції АТ «Інвест», яке сплачує річний дивіденд 48 грн. за акцію, і ТОВ «Захід», яке сплачує річний дивіденд 56 грн. за акцію. Приріст майбутніх дивідендів в обох підприємствах не очікується, а середня прибутковість акцій на ринку цінних паперів становить 8% річних.

Необхідно визначити:

- якою є мета інвестиційної діяльності банку;
- у чому полягає різниця між інвестиціями та позичками;
- якою має бути ціна простих акцій.

Тестові завдання:

1. Боргові цінні папери це :
  - а) цінні папери, які надають право власності на частку державного майна;
  - б) цінні папери з більшим колом обігу;
  - в) облігації, векселі, ощадні, іпотечні сертифікати;
  - г) цінні папери, які підтверджують права власності.
2. За формою існування цінні папери поділяються на:
  - а) документарні і емісійні;
  - б) бедокументарні і неемісійні;
  - в) документарні і неемісійні;
  - г) документарні і бездокументарні.
3. Акція – це:
  - а) письмове свідоцтво банку про депонування коштів;
  - б) цінний папір, який засвідчує дольову участь фонді акціонерного товариства;
  - в) цінний папір, який засвідчує внесення власника коштів;
  - г) немає відповіді.
4. Які види діяльності можуть здійснювати торговці цінними паперами:
  - а) комерційну, комісійну;
  - б) діяльність по випуску, комерційну і комісійну діяльність;
  - в) випуск, комерційна діяльність;
  - г) вірно а) і б).
5. Які це клієнтські операції з цінними паперами:
  - а) пасивні операції, які здійснюються через випуск цінних паперів власного боргу;
  - б) посередницькі цінні папери, які належать і здійснюються банками;
  - в) активні операції із вкладення власних та залучених фінансових ресурсів;
  - г) вірні а) і б).
6. Фондова біржа це місце де:
  - а) здійснюються угоди купівлі-продажу цінних паперів;
  - б) місце найбільш вигідного розміщення банківських ресурсів;
  - в) здійснення вірогідності відхилення реальних характеристик цінних паперів;
  - г) формування портфеля макро- мікросередовища.

ТЕМА 9. ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ З ІНОЗЕМНОЮ ВАЛЮТОЮ

Починаючи вивчати дану тему здобувачам необхідно визначити економічні та організаційні основи здійснення валютних операцій та функціонування валютного ринку.

Окремому розгляду підлягає порядок відкриття та ведення валютних рахунків економічними суб'єктами. Крім цього, варто ознайомитися зі способами і засобами здійснення міжбанківських операцій в іноземній валюті, які ґрунтуються на кореспондентських відносинах.

Питання, що вивчаються здобувачами самостійно:

1. Особливості правового регулювання операцій банків в іноземній валюті.
2. Поняття валютних операцій, валютних цінностей та операцій в іноземній валюті.
3. Характеристика суб'єктів валютних операцій як резидентів та нерезидентів.
4. Способи і засоби здійснення міжбанківських операцій в іноземній валюті.

Практичні завдання:

Завдання 2.

До ПАТ «Укресімбанк», МФО 322313, звернулося ТОВ «Грант» з метою відкриття валютного рахунку у євро для розрахунків за кредитними операціями з іноземними партнером – фірмою LEXANI LTD за грошовими зобов'язаннями на суму 50 тис. EUR.

Необхідно визначити:

- які вимоги висуваються до банків, які можуть здійснити таку операцію;
- перелік документів, необхідних для відкриття поточного рахунку в іноземній валюті;
- перелік документів, що є підставою для купівлі в банку іноземної валюти.

Тестові завдання:

1. До валютних операцій відносяться:
  - а) операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, за винятком операцій, що здійснюються між резидентами у валюті України;
  - б) операції, пов'язані з ввезенням, переказуванням і пересиланням на територію України та вивезенням, переказуванням та пересиланням за її межі валютних цінностей;
  - в) операції, пов'язані з використанням валютних цінностей в міжнародному обігу як засобу платежу, з передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності.
2. Резиденти – це:
  - а) фізичні особи, які мають постійне місце проживання за межами України, в тому числі і ті, що тимчасово перебувають на території України;
  - б) фізичні особи, які мають постійне місце проживання на території України, у тому числі і ті, що тимчасово перебувають за кордоном;
  - в) юридичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності, що не мають статусу юридичної особи, з місцезнаходженням на території України, які здійснюють свою діяльність на підставі законів України.
3. До валютних операцій, пов'язаних з рухом капіталу, відносяться:
  - а) перекази іноземної валюти, придбання цінних паперів;
  - б) отримання і надання фінансових кредитів на строк не більше 180 днів, здійснення інвестицій;
  - в) прями та портфельні інвестиції, придбання цінних паперів.
4. До поточних неторгівельних операцій в іноземній валюті належать:
  - а) оплата витрат фізичних осіб, пов'язаних з відрядженням за кордон;
  - б) розрахунки між юридичними особами – резидентами на території України;
  - в) оплата зборів, мита та дій, пов'язаних з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності;

- г) розрахунки за експорт та імпорт товару.
5. До поточних торговельних операцій в іноземній валюті відносяться:
- а) розрахунки за експорт та імпорт товару;
  - б) розрахунки між юридичними особами-нерезидентами та юридичними особами-резидентами через юридичних осіб-резидентів відповідно до договорів;
  - в) перекази заробітної плати, стипендій, пенсій та інші виплати, пов'язані з виконаннями трудових обов'язків;
  - г) виплати готівкової іноземної валюти за платіжними картками.
6. За терміном здійснення платежу з купівлі-продажу валюти валютні операції класифікуються на:
- а) операції спот, форвардні, ф'ючерсні, опціонні операції;
  - б) касові, строкові операції;
  - в) безготівкові, готівкові;
  - г) оптові, роздрібні.

ТЕМА 10. ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ НА МІЖБАНКІВСЬКОМУ РИНКУ

Під час вивчення матеріалів теми студентам слід зосередитись на визначенні сутності та суб'єктів валютного ринку України. Необхідно також звернути увагу на методи регулювання і мінімізації валютного ризику, зокрема ліміти валютної позиції банку. Важливим є розгляд касових та строкових валютних операцій і їх детальнішу класифікацію.

Питання, що вивчаються студентами самостійно:

1. Права та обов'язки суб'єктів валютного міжбанківського ринку України.
2. Порядок організації торгівлі іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України.
3. Порядок купівлі, обміну іноземної валюти за торговельними, неторговельними і пов'язаними з рухом капіталу операціями.

Практичні завдання:

Завдання 1.

Обчислити двомісячний форвардний курс аутрайт з обміну доларів США на швейцарські франки (USD/CHF) при таких вихідних даних:

- курс спот USD/CHF по bid = 1,5730; по offer = 1,5785;
- двомісячні ставки за депозитами (bid – offer):
USD – 6,62% – 6,75%;
CHF – 4,87% – 5,00%.

Завдання 2.

Визначити котирування форвардного крос-курсу обміну швейцарських франків до японської ієни (CHF/JPY) за одномісячним форвардним контрактом при таких вихідних даних:

- курс спот CHF/ USD: по bid = 0,6359; по offer = 0,6382;
- одномісячні форвардні пункти по CHF/ USD: по bid = –14; по offer = –12;
- курс спот USD/ JPY: по bid = 360; по offer = 375.

Завдання 3.

Обчислити форвардний курс «аутрайт» з обміну англійських фунтів стерлінгів на долари США (GBR/USD) за 145-денним форвардним контрактом при таких даних:

- курс спот GBR/USD: по bid = 1,7990; по offer = 1,7998;

Форвардні пункти	2 місяці	3 місяці	6 місяців
Bid	13,5	19,5	49
Offer	12,5	18,5	46

Завдання 4.

Необхідно обчислити форвардний курс аутрайт з обміну доларів США на швейцарські франки (USD/CHF) з датою валютування «завтра» при таких вихідних даних:
курс спот USD/CHF: по bid = 1,1698; по offer = 1,4765;

Форвардні пункти	Bid	Offer
«сьогодні»	0,5	0,7
«завтра»	+ 4	–4
«тиждень»	6	7,5

Тестові завдання:

1. Касові торговельні валютні операції поділяють на:
  - а) угоди типу «тод», «том», «спот»;
  - б) угоди типу «спот», «своп»;
  - в) форвардні, ф'ючерсні, опціонні угоди.

2. Строкові торговельні валютні операції поділяються на:
  - а) угоди типу «тод», «том», «спот»;
  - б) угоди типу «спот», «своп»;
  - в) форвардні, ф'ючерсні, опціонні угоди.

3. Коротка відкрита валютна позиція виникає коли:
  - а) вимоги по деякій купленій валюті перевищують зобов'язання;
  - б) зобов'язання по валюті перевищують вимоги по ній;
  - в) вимоги і зобов'язання по валюті є рівними.

4. Довга відкрита валютна позиція виникає коли:
  - а) вимоги по деякій купленій валюті перевищують зобов'язання;
  - б) вимоги і зобов'язання по валюті є рівними.
  - в) зобов'язання по валюті перевищують вимоги по ній;

5. Форвардна угода – це:
  - а) угода на міжбанківському ринку щодо купівлі-продажу іноземної валюти протягом певного періоду або на певну дату у майбутньому за валютним курсом, що узгоджується на дату виконання угоди;
  - б) валютна операція, що суміщає купівлю-продаж двох валют на умовах негайної поставки з одночасною контругодою на визначений термін з тими ж сумами валют;
  - в) угода на біржовому ринку на поставку певного активу на узгоджену дату у майбутньому.

6. Ф'ючерсна угода – це:
  - а) угода на міжбанківському ринку щодо купівлі-продажу іноземної валюти протягом певного періоду або на певну дату у майбутньому за валютним курсом, що узгоджується на дату виконання угоди;
  - б) валютна операція, що суміщає купівлю-продаж двох валют на умовах негайної поставки з одночасною контругодою на визначений термін з тими ж сумами валют;
  - в) стандартизована угода на біржовому ринку на поставку певного активу на узгоджену дату у майбутньому.

7. Платіжні доручення в іноземній валюті приймають банком до виконання, починаючи з дня їх оформлення, протягом:
  - а) 5 днів;
  - б) 10 днів;
  - в) 15 днів.

8. Кредити, ставка за якими періодично переглядається, називаються:
  - а) акцептно-рамбурсні кредити;
  - б) ролловерні кредити;
  - в) синдиційовані кредити.

9. Контроль за валютними операціями, що проводяться резидентами та нерезидентами через банки, здійснюється на основі:
  - а) Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю»;

- б) Женевської міжнародної конвенції;
- в) постанов Міжнародної торговельної палати.

10. Свop-угодa – це:

- а) угода на міжбанківському ринку щодо купівлі-продажу іноземної валюти протягом певного періоду або на певну дату у майбутньому за валютним курсом, що узгоджується на дату виконання угоди;
- б) валютна операція, що суміщає купівлю-продаж двох валют на умовах негайної поставки з одночасною контругодою на визначений термін з тими ж сумами валют;
- в) угода на біржовому ринку на поставку певного активу на узгоджену дату у майбутньому.

ТЕМА 11. ОПЕРАЦІЇ З НАДАННЯ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Під час вивчення матеріалів теми студентам слід зосередитись на таких ключових питаннях як: розгляд загальної характеристики та видів фінансових послуг банку. При цьому важливим є розгляд таких фінансових послуг банку, як лізинг, факторинг, форфейтинг, довірчі (трастові) послуги, а також гарантійних, посередницьких, консультаційних та інформаційних послуг банків. Варто розглянути особливості здійснення операцій банку з дорогоцінними металами та дорогоцінним камінням. З метою практичного засвоєння теми слід розглянути механізм здійснення окремих послуг банку та навчитись розраховувати вартість платежів за ними, здійснювати розрахунок рівня ефективності цих послуг для банку.

Питання, що вивчаються студентами самостійно:

1. Сутність послуг, що мають кредитний характер.
2. Сутність факторингу, його переваги та недоліки для фактора і постачальника.
3. Зміст і послідовність здійснення форфейтингової операції.
4. Види довірчих послуг.

Практичні завдання:

Завдання 1.

Банк уклав з клієнтом лізингову угоду про придбання автомобіля ринковою вартістю 165 тис. грн. Строк лізингу – 5 років. Процентна ставка, що прирощується, – 16,5% річних. Сплачується на початку кожного періоду платежу. Ціна придбання після закінчення строку лізингу – 0 грн. Визначений строк корисного використання автомобіля лізингоодержувачем – 8 років.

Необхідно визначити, яку роль може виконувати банк при проведенні лізингових операцій, а також скласти таблицю лізингових платежів.

Завдання 2.

Трастовий відділ банку уклав угоду з акціонерним товариством (АТ) про посередництво при розміщенні акцій товариства та виплаті дивідендів за ними. Банк узяв на себе зобов'язання розмістити 15 тис. акцій, у тому числі 4 тис. привілейованих. Фіксована ставка дивіденду за привілейованими акціями – 20%. Усі акції мають однаковий номінал – 1 тис. грн. За умовами договору, якщо банк не розмістить певну частину акцій, то він повинен їх викупити в АТ за номінальною вартістю.

Банк розмістив випущені акції таким чином: 3 тис. простих акцій перейшли у володіння держави, решту 8 тис. простих акцій придбали фізичні особи, а 4 тис. привілейованих акцій залишилися нерозміщеними.

Через деякий час АТ викупило в акціонерів 800 простих акцій. По закінченні звітнього року загальні збори АТ затвердили розмір прибутку, одержаного за звітний період, – 9 млн. грн. На виплату дивідендів передбачено спрямувати 4,5 млн. грн.

Необхідно визначити:

- який вид операцій банку передбачає здійснення дій, описаних у задачі;
- що повинен зробити банк з нерозміщеними акціями АТ;
- який розмір дивідендів припадає на одну просту акцію;
- з чого складається дохід банку від здійснення операцій, описаних у задачі.

Завдання 3.

Банк купив у підприємства право на вимогу боргу без права зворотної вимоги до клієнта. Розмір вимоги – 100 тис. грн. Відсоткова ставка за використання кредиту – 25% річних, розмір авансу, що його потрібно перерахувати клієнтові, – 60%. Покупець продукції часто затримує платежі підприємству.

Розмір ризику за несвоєчасність одержання коштів від платника становить 2 відсоткові пункти. Строк документообігу між банками платника і постачальника – 7 днів. Плата за обслуговування – 1%.

1. Дати визначення та перелічити види факторингу та форфейтингу.
2. Необхідно визначити розмір комісійної винагороди банку.
3. Визначити особливості купівлі банком у клієнта права на вимогу простроченої дебіторської заборгованості.

Завдання 4.

З метою залучення коштів фізичних осіб банк пропонує їм управління зазначеними коштами. Для цього банк порівнює доходи, які отримує довіритель з доходами в іноземній або національній валюті за валютним еквівалентом.

З умов управління випливає, що банк приймає кошти в гривні із розрахунку 20% річних з виплатою через 18 місяців вкладу в національній валюті за валютним еквівалентом або у валюті.

На початку строку передачі коштів у довірче управління курс становив 25,65 грн. за 1 долар, у кінці строку – 25,95 грн. за 1 долар. Комісійна винагорода за управління грошовими коштами дорівнює 4,5 % від доходу довірителя. Сума, що надається в управління банку – 15 тис. дол. Визначити (з позиції довірителя) доцільність укладення договору з банком про управління грошовими коштами на умовах виплати доходу в іноземній та національній валюті за еквівалентом.

Тестові завдання:

1. Послуги банків, які пов'язані із задоволенням потреб клієнтів поділяють на дві групи:
  - а) традиційні та нетрадиційні;
  - б) активні та пасивні;
  - в) основні та спеціальні;
  - г) платні та безкоштовні.

2. Залежно від руху матеріального продукту розрізняють такі банківські послуги:
  - а) послуги юридичним особам та послуги фізичним особам;
  - б) балансові та позабалансові;
  - в) послуги, пов'язані з розрахунково-касовим обслуговуванням та чисті (консультаційні) послуги;
  - г) не має правильної відповіді.

3. За ступенем окупності розрізняють такі види лізингу:
  - а) прямиий, зворотний;
  - б) фінансовий, оперативний;
  - в) лізинг «секонд хенд» та «біг-тікет лізинг»;
  - г) грошовий, компенсаційний, змішаний.

4. Своєчасне інкасування боргів для скорочення втрат внаслідок затримок платежів і попередження сумнівних боргів, надання кредиту в формі попередньої оплати, підвищення ліквідності та зменшення фінансового ризику для клієнтів – це головна мета:
  - а) факторингової операції;
  - б) лізингової операції;
  - в) трастової операції;
  - г) форфейтингової операції.

5. Правовою основою взаємин банку-фактора з клієнтом є:
  - а) угода;
  - б) розписка;
  - в) договір;
  - г) усе вище перелічене.

6. Класична форма міжнародного факторингу припускає участь:
- а) трьох сторін;
  - б) двох сторін;
  - в) чотирьох сторін;
  - г) кількість сторін не обмежена.
7. Купівля боргу, вираженого в оборотному документі, у кредитора на безготівковій основі – це:
- а) факторингова послуга;
  - б) трастова послуга;
  - в) посередницька послуга;
  - г) форфейтингова послуга.
8. Гарантія, за якою банк-гарант у разі порушення принципалом свого зобов'язання, забезпеченого гарантією, сплачує кошти бенефіціару на підставі його вимоги та в разі виконання бенефіціаром відповідних умов або подання документів, зазначених у гарантії – це:
- а) відклична гарантія;
  - б) покрита гарантія;
  - в) умовна гарантія;
  - г) пряма гарантія.
9. Надання яких послуг оформляється двома видами цивільно-правових договорів: договором доручення та договором комісії?
- а) посередницьких послуг;
  - б) консультаційних послуг;
  - в) посередницьких послуг;
  - г) довірчих послуг.
10. Сторона, яка здійснює управління майном – це:
- а) довіритель майна;
  - б) довірчий власник;
  - в) бенефіціар.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:

1. Проблеми вдосконалення української банківської системи.
2. Організаційна структура комерційного банку та фактори, що її визначають.
3. Ресурсна позиція комерційного банку та напрямки її зміцнення.
4. Проблеми розвитку капітальної бази українських комерційних
5. банків.
6. Стратегія формування власного капіталу банку.
7. Оптимізація джерел формування ресурсної бази комерційного банку.
8. Міжбанківське кредитування та перспективи його розвитку в Україні.
9. Механізм депозитного обслуговування приватних осіб та напрямки його вдосконалення.
10. Страхування депозитів як інструмент забезпечення надійності комерційного банку.
11. Касові операції банку та перспективи їх розвитку в Україні.
12. Механізм розрахункового обслуговування суб'єктів господарювання та шляхи його вдосконалення.
13. Дистанційне банківське обслуговування клієнтів та напрямки його розвитку.
14. Організація роботи комерційного банку з приватними особами: проблеми і перспективи розвитку.
15. Операції банку з платіжними картками та напрямки підвищення їх ефективності.
16. Організація міжбанківських розрахунків: проблеми і перспективи розвитку.
17. Операції комерційного банку з векселями: проблеми і перспективи розвитку.
18. Активні вексельні операції банку та перспективи їх розвитку в Україні.
19. Форми забезпечення кредиту та їх розвиток в Україні.
20. Механізм короткострокового кредитування юридичних осіб та шляхи його вдосконалення.
21. Сучасні види кредитних операцій і тенденції їх розвитку.
22. Проблеми і перспективи формування кредитного портфеля комерційного банку в Україні.
23. Іпотечне кредитування: проблеми і перспективи розвитку.
24. Споживче кредитування в українських комерційних банках та шляхи підвищення його ефективності.
25. Інвестиційне кредитування та проблеми його розвитку в українській економіці.
26. Методологія оцінки кредитоспроможності позичальників та шляхи її вдосконалення.
27. Кредитний ризик в системі управління комерційним банком.
28. Кредитна політика комерційного банку.
29. Методи забезпечення повернення кредитів в умовах сучасної української економіки.
30. Організація роботи з проблемними позичками та напрямки її вдосконалення.
31. Акредитив як інструмент міжнародних розрахунків.
32. Документарні операції комерційного банку і їх роль у забезпеченні комплексного обслуговування клієнтури.
33. Конверсійні валютні операції: проблеми і перспективи їх розвитку.
34. Валютні дилінгові операції банку та механізм їх проведення.
35. Діяльність комерційного банку як агента валютного контролю.
36. Проблеми і перспективи розвитку валютно-фінансових та платіжних умов міжнародного кредиту.
37. Операції з міжнародних торговельних розрахунків: проблеми і перспективи їх розвитку.
38. Операції з торгівлі іноземною валютою на міжбанківському ринку України: проблеми і перспективи розвитку.
39. Неторговельні операції банків з іноземною валютою та сучасні напрями їх розвитку.
40. Операції комерційного банку з цінними паперами: проблеми і перспективи розвитку.

41. Формування портфеля цінних паперів комерційного банку: проблеми і перспективи розвитку в Україні.
42. Організація роботи комерційного банку по емісії власних цінних паперів.
43. Сек'юритизація активів комерційного банку та її перспективи в Україні.
44. Ризики, пов'язані з інвестиційними операціями банку: проблеми їх оцінки та управління.
45. Операції банків з дорогоцінними металами та перспективи їх розвитку в Україні.
46. Лізинг як інструмент фінансування інвестиційних проектів та перспективи його розвитку в Україні.
47. Факторинг і його особливості в українській банківській практиці.
48. Фінансові інновації в сфері банківського бізнесу.
49. Міжнародні фінансові послуги комерційних банків.
50. Ліквідність і платоспроможність банку: проблеми їх управління на сучасному етапі.
51. Оцінка фінансового стану комерційного банку.
52. Проблеми і перспективи формування резервів для відшкодування можливих втрат від активних операцій банку.
53. Стійкість комерційного банку та шляхи її досягнення.
54. Позабалансові операції банку та шляхи підвищення їх ефективності.
55. Формування та використати прибутку комерційного банку.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

Законодавчі акти та нормативно-правові документи

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III, зі змінами та доповненнями
2. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.99 р. № 679-XIV, зі змінами та доповненнями
3. Закон України «Про іпотеку» від 05.06.03 р. № 898-IV, зі змінами та доповненнями
4. Закон України «Про заставу» від 02.10.1992 р. № 2654-XII, зі змінами та доповненнями
5. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 19.02.92 р. № 2139-XII, зі змінами та доповненнями
6. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.91 р. № 1560-XII, зі змінами та доповненнями
7. Закон України «Про лізинг» від 14.01.99 р. № 394-XVI, зі змінами та доповненнями
8. Закон України «Про обіг векселів в Україні» від 05.04.01 р. № 2374-III, зі змінами та доповненнями
9. Закон України «Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.01 р. № 2664-III, зі змінами та доповненнями
10. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Затв. постановою Правління НБУ від 28.08.01 р. № 368

Підручники та навчальні посібники

11. Правила організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України: Постанова Правління Національного банку України від 13 листопада 2018 року No 120
12. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України: Постанова Правління Національного банку України від 24 жовтня 2011 року No 373
13. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000р. No 2121-III
14. Порядок застосування методу трансформації під час складання фінансової звітності банків України: Постанова Правління Національного банку України від 10 грудня 2012 року No 510
15. План рахунків бухгалтерського обліку банків України: Постанова Правління НБУ від 11 вересня 2017 року No 89
16. Волкова І. А., Калініна О. Ю. Бухгалтерський облік у банках. Навч. посіб. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2011. 520 с.
17. Фінансовий облік у банках: Навч. посіб. / Г. Табачук, О. Сарахман, Т.Бречко. К.: Центр учбової літератури. 2010. 424с.
18. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ): підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 676 с.
19. Васюренко О.В. Облік і аудит у банках: Навч. посіб. / О.В. Васюренко, Л.В. Сердюк, О.М. Сидоренко та ін. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 623 с.
20. Ковальчук К. Ф. Банківські операції Навч. посіб. / К. Ф. Ковальчук, І. В. Вишнякова, Л. М. Савчук, І. Г. Сокиринська. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 326 с.
21. Копилюк О. І., Музичка О. М. Банківські операції 2-ге вид. випр. і доповн. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 536 с.
22. Котковський В. С. Банківські операції: навч. посіб. / В. С. Котковський, О. В. Неїзвесна. – К.: Кондор, 2011. – 498 с.

23. Прасолова С. П. Банківські операції: навч. посіб. та прак. / С. П. Прасолова, О. С. Вовченко. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 568 с.
24. Рябініна Л. М. Банківські операції: навч. посіб. / Л. М. Рябініна, Н. Ю. Няньчук, Л. І. Ухлічева. – Одеса: ОДЕУ, 2011. – 536 с.

Допоміжна

25. Косова Т. Д., Папаїка О. О. Центральний банк і грошово-кредитна політика Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 328 с.
26. Прямухіна Н. В. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / Н. В. Прямухіна. – К.: Кондор, 2013. – 304 с.
27. Словник-довідник банківської термінології / за ред. д.е.н., проф. В. І. Міщенко. – К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень. 2013. – 176 с.

Інформаційні ресурси

28. Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
29. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua/control
30. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua
31. Міністерство економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua
32. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
33. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
34. Асоціація українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aub.org.ua>

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до самостійної роботи

з дисципліни «Облік і оподаткування»

*(для здобувачів 3 (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності
071 «Облік і оподаткування»)*

(Електронне видання)

Укладачі:

Серікова Ольга Миколаївна

Редактор

Техн. редактор

Оригінал-макет

О.М. Серікова

О.М. Серікова

Підписано до друку _____

Формат 60x84¹/₁₆. Папір типограф. Гарнітура Times.

Друк офсетний. Умов. друк. арк. №. Облік. вид. арк. ____.

Тираж ___ екз. Вид. № _____. Замов. № _____. Ціна договірна.

Видавництво Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Адреса видавництва: вул. Іоанна Павла II, 17

Тел.+38(050)218 04 78, факс (06452) 4 03 42

e-mail: vidavnictvoSNU.ua@gmail.com